

ČTVRTLETNÍK

PODZIM 2021

PROPAMÁTKY

Prolínání světů

ROZHOVOR S PAMÁTKÁŘEM PAVLEM JERIEM
OBNOVA TŘÍ KLÁŠTERNÍCH AREÁLŮ
DÁRCEM I PO SMRTI

Národní památkový ústav

ÚVODEM

Věřím v sílu nápadů, které se na počátku mohou zdát nereálné a nedosažitelné. Věřím také v sílu spolupráce a sdílení, tedy pokud jde o spolupráci, která naplňuje a dává smysl.

Uvedené myšlenky mi každoročně potvrzují příběhy míst a lidí, které představujeme v projektu MÁME VYBRÁNO. Na konferenci, v soutěži veřejných sbírek i v bulletinu se setkávám s lidmi, kteří mají při opravách památek nejen bohužel úmysly, ale své záměry také realizují. Zpravidla nejde o jednoho člověka, ale velmi často o menší či větší komunitu lidí, kteří posouvají věci dále. Věřím totiž tomu, že záchrana historických staveb má smysl, a společně tuto vizi naplňují prací ve svém okolí. Stovky a tisíce nadšenců tak pečují o naše společné kulturní dědictví.

Jsem rád, že naše redakce pomáhá těmto lidem praktickými informacemi, veřejným oceněním a v menší míře i finanční podporou. Těší mě, že smysuplné projekty dokážeme představovat na stránkách našeho časopisu, v České televizi nebo v deníku Aktuálně.cz. Má to smysl.

Přeji inspirativní čtení.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Ve druhém čtvrtletí přibýlo do evidence Národního památkového ústavu přes 20 nemovitých kulturních památek. Za ně Ministerstvo kultury prohlásilo mimo jiné

vilu v Podbořanech, domy v Blatně, Verneřicích, Krásné Lípě, kostel ve Mšeně nebo viniční usedlost ve Skuhrově. Památkami se staly silniční most v Rohozně, kaple v Třebíhošti, několik sousoší v Rychnově nad Kněžnou, sokolovna v Protivíně, gymnázium v Jindřichově Hradci či venkovský dům v Kerharticích.

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE O ARCHITEKTUŘE

Po ložském odložení kvůli covidu by se měla dlouho očekávaná mezinárodní konference s názvem Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče konat v novém

termínu 13. října 2021 v Nové budově Národního muzea. Vstup je zdarma po předchozí registraci, kterou Národní památkový ústav spustil koncem září. Přednášející se budou zabývat otázkami, co pro nás dnes znamená architektura brutalismu, bruselského slohu a normalizační doby, jak ji prezentovat a chránit. www.npu.cz

OCHRANA STÁTNÍ HRANICE VE STÍNU BERLÍNSKÉ ZDI

Tak zní název odborné konference s podtitulem Přelom 50. a 60. let a první polovina 60. let v pohraničních regionech. Akci připravuje Technické muzeum v Brně s Univer-

zitou obrany na 25. listopad 2021. Nadcházející 60. výročí stavby Berlínské zdi chtějí pořadatelé pojednat z pohledu historiků, archivářů a dalších badatelů včetně pracovníků muzeí, kteří při realizaci výstav a expozic v muzeích nebo v terénu pracují buď s objekty z této éry, nebo vytvářejí jejich repliky. www.tmbno.cz

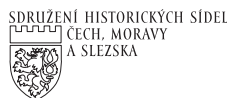
ARCHIVY, KNIHOVNY, MUZEA V DIGITÁLNÍM SVĚTĚ 2021

Ve dnech 1.–2. prosince 2021 se v konferenčním sále Národního archivu v Praze-Chodovci koná konference věnovaná problematice spolupráce archivů, knihoven, muzeí, galerií a památkové péče při

využívání informačních a komunikačních technologií pro ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví. Akci připravuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Národní archiv a Národní knihovna ČR jako fyzické setkání. V případě zhoršení pandemické situace se vše odehraje v on-line prostředí. Program bude zveřejněn začátkem října 2021. www.skipcr.cz

SPOLUPRACUJEME

ČASOPIS PROPAMÁTKY VYDÁVÁ OD ROKU 2012 INSTITUT PRO PAMÁTKY A KULTURU – NEZISKOVÁ ORGANIZACE, KTERÁ POMÁHÁ ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY. REDAKCE DLOUHODOBĚ SPOLUPRACUJE S ŘADOU VÝZNAMNÝCH OBOROVÝCH ORGANIZACÍ:

Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích

OBNOVA VĚŽE HRÁDKU V Č. KRUMLOVĚ ZÍSKALA GRAND PRIX OBCE ARCHITEKTŮ V ROCE 1994.

Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích

JEDNOU ZE ZACHOVANÝCH SCÉN ČESKOKRUMLOVSKÉHO ZÁMECKÉHO BAROKNÍHO DIVADLA JE VOJENSKÝ TÁBOR (NA SNÍMKU). CITLIVÁ OBNOVA BYLA VYZNAMENÁNA CENOU EUROPA NOSTRA V ROCE 2002.

ROZHOVOR S PAVLEM JERIEM

Role památkáře je i diplomatická

Celý život zasvětil neúnavné péči o památky. I když by si mohl užívat zaslouženého odpočinku, ve svých aktivitách nepolevuje. Pro mladší kolegy i vlastníky je studnicí znalostí a zkušeností. Všem vždy ochotně poradí.

Když se ohlédnete za uplynulým půlstoletím, které jste věnoval péči o památky, jak byste ho charakterizoval?

Je to velmi dlouhá doba a bezesporu plná změn. Krátce po mém nástupu začaly prověrky a začínala normalizace. Památky chátraly, protože průběžná údržba se téměř neprováděla. Na druhou stranu byl čas na průzkumy objektů, zpracovávaly se podklady pro vyhlášení městských památkových rezervací, později i památkových zón. V tehdejší Státní památkové péči a ochrany přírody panovala velmi kolegiální přátelská atmosféra a svým způsobem to bylo místo, kde se počítalo s tím, že památkáři jsou pro

režim neškodní podivíni. Jistá izolovanost však měla i pozitiva. Starší kolegové intenzivně a nezištně sdělovali své letité zkušenosti a znalosti nám mladým. Na druhou stranu z důvodu potřeby pochlubit se v mezinárodním měřítku byli památkáři občas potřební. Tak bylo podpořeno pořádání několika mezinárodních konferencí. Kontakty z té doby a jejich ohlas pomohly po pádu režimu navázat čilé mezinárodní styky a uplatnily se též při úspěšných zápisech na Seznam UNESCO a podobně. Održení ochrany přírody dle mého nebylo šťastné. Jak dochází postupně ke generačním změnám, mizí i vazby mezi oběma obory dané společnou minulostí a mnohdy se dnes pracně hledá vzájemně respektující kompromis tam, kde se střetávají zájmy památkové a zájmy ochrany přírody. Oproti dobám, kdy vše diktovala jedna strana a plánovalo se na pětiletky, přinesla nová doba úžasné možnosti – za rok se opraví památek víc než předtím za 20 let. Ti, kdo byli trpěni, najednou mohli uplatnit schopnosti a vědomosti. Co se však dnes podceňuje, je odborná výchova řemeslníků v oborech nezbytných pro obnovu historických staveb.

V čem spatřujete zásadní milníky dosavadní péče o památky?

V památkové péči se udála řada změn, která je vyvolána změnami legislativy. Když to zjednoduším, zákon z roku 1958 považoval za památku vše, co vykazovalo její znaky, a evidence měla podpůrný charakter. Tento zákon za-

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO JITKA SKOŘEPOVÁ,
NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV,
ŘÍMSKOKATOLICKÁ FARNOST
JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU

Jitka Skořepová

RANĚ BAROKNÍ CHRÁM SV. MARKÉTY V JAROMĚŘICÍCH NAD ROKYTNOU PROCHÁZÍ NÁROČNOU REKONSTRUKCÍ. PRO SVOU KULTURNĚHISTORICKOU HODNOTU JE CHRÁNĚN JAKO SOUČÁST NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY ZÁMKU.

Římskokatolická farnost Jaroměřice nad Rokytnou

DEMONTÁŽ LUCERNY

vedl ale jako první na světě ochranu urbanistických celků – památkových rezervací. Odborný dohled nad akcemi v městských památkových rezervacích přímo vykonával Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. V roce 1987 byl nahrazen novým památkovým zákonem, který za památku považuje jen to, co je za ni prohlášeno. Přibyla však kategorie památkových zón. Zdůraznit je třeba také přistoupení naší republiky v roce 1990 k Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z roku 1972 i to, že řada mezinárodních úmluv v oblasti ochrany architektury a kulturního dědictví byla ratifikována, a má tak srovnatelnou váhu jako naše ústava. Zásadním milníkem jsou však majetkové změny po roce 1989. Do té doby převažující státní majetek se ve velké míře rozprostřel mezi fyzické a právnické osoby, církve, obce a kraje. Zcela se změnila struktura firem podílejících se na obnově památek. Platí to rovněž o restaurátorech, mnohdy působících prostřednictvím agentur. Na nové územní uspořádání reagovala i památková péče. Výkon mimo Ministerstvo kultury připadl nově zřízeným krajským úřadům a obcím s rozšířenou působností. Vznikl Národní památkový ústav, který dobudoval v jednotlivých krajích územní odborná pracoviště a čtyři územní památkové správy, které pečují o více než 100 veřejnosti zpřístupněných památek. Co ale přinesla nová doba je i obrovský nárůst administrativy, jako by byla důležitější než samotný průběh i výsledek obnovy a restaurování.

PAVEL JERIE

- ▶ dlouholetý odborný pracovník památkové péče, člen Českého národního komitétu ICOMOS
- ▶ narodil se v Praze v roce 1947
- ▶ v Národním památkovém ústavu, dříve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody, pracuje od roku 1968, v letech 2006–2008 byl jeho generálním ředitelem
- ▶ od poloviny 70. let působil jako odborný garant několika městských památkových rezervací, dosud je garantem významných akcí obnovy památek
- ▶ držitel ocenění Grand Prix Obce architektů za rekonstrukci (1994), Europa Nostra (2000, 2002, 2008), Ceny Jože Plečnika (2019) a Ceny Ministerstva kultury za památkovou péči (2020)

Jaký dopad na památkovou péči bude mít nový stavební zákon, jehož některé části vejdou v platnost už v příštím roce?

Je obtížné odhadnout dopad v celé šíři. To ověří praxe. Ale řada odborníků vidí velká rizika. Přitom pokud by docházelo k negativním dopadům na památky, jde o dopady nezvratné. Největší rizika vidím u ochranných pásem. Z argumentací, které doprovázely prosazení nového stavebního zákona, často byla patrná účelovost. Dle mých zkušeností nejdelší lhůty byly tam, kde záměry investorů byly v rozporu s územními plány, eventuálně i v případech, kdy prokazatelně stavební úřady personálně nestačily dodržovat termíny.

Po jakém zaměstnání jste kdysi jako student dějin umění toužil?

Vztah k památkám jsem nabyl již ve velmi mladém věku. Když jsem se rozhodoval, jaké zvolím studium, byla to architektura na ČVUT. Brzy jsem ale zjistil, že studium je zaměřené zcela jinak, a sice na navrhování nových staveb, a tak jsem již cíleně změnil obor studia a našel si práci ve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody.

Do jaké míry vás profesně formovalo, že jste se narodil v Praze, vyrostl tam i dospěl?

Prahu považuji za jedno z nejkrásnějších měst. Odmala jsme chodili na Hrad, po nejvýznačnějších místech Starého Města, Malé Strany i Hradčan, na výstavy a do muzeí. Jistě mě ovlivnil i můj oblíbený prastrýc, ar-

Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži

V ROCE 2019 ZAČALA ROZSÁHLÁ REVITALIZACE JEDNOHO Z NEJVĚTŠÍCH ZÁMECKÝCH AREÁLŮ V ČESKU, ZÁMKU UHERČICE, PŘI NÍŽ VZNIKNOU NOVÉ EXPOZICE, NOVÁ PROHLÍDKOVÁ TRASA I BEZBARIÉROVÝ PŘÍSTUP.

chitekt Bohumír Kozák, který vynikal jako znamenitý kreslíř a vypravěč. Ale nezanedbatelný vliv měly i každoroční prázdniny v Bechyni a v Liblicích, spojené díky rodičům s poznáváním historických měst i hradů, zámků a kostelů převážně v jižních Čechách, na Vysočině, v Polabí a ve východních Čechách. Rád jsem četl historické romány a také jednotlivé díly Hradů, zámků a tvrzí Království českého od Augusta Sedláčka.

Během vaší profesní dráhy jste se podílel na obnovách mnoha významných památek, za některé jste získal i prestižní ocenění Europa Nostra (Müllerova vila v Praze, Barokní divadlo v Českém Krumlově nebo jižní průčelí zámku v Českém Krumlově). Neplánujete shrnout své zkušenosti a vydat z nich knihu?

Na sepsání pamětí se necítím, stále pracuji na plný úvazek a jsem garantem řady památek, u nichž probíhají rozsáhlé obnovy a restaurátorské práce. Největší akcí dokončenou v roce 2019 byla obnova Národního muzea a oprava pláště Národního divadla. V současnosti na několika objektech probíhají práce podpořené finančním příspěvkem z Evropské unie. Zmíním zámek v Telči, zámecký kostel sv. Markéty v Jaroměřicích nad Rokytnou nebo zámek v Uherčicích. Předávání zkušeností ale považuji za důležité. Vířím, že mémi spolugaranty jsou mladší kolegové. Přednáším na seminářích, konferencích a na Institutu pro veřejnou správu. Nesčetné jsou pak konzul-

tace s kolegy a obrací se na mne i řada vlastníků památek.

Letos jste byl vyznamenán Cenou Ministerstva kultury České republiky za památkovou péči. Pokud byste mohl ocenit kohokoli vy sám, koho byste zvolil a proč?

Je těžké volit jedno jméno. Také je zřejmé, že dosavadní držitelé byli již ve zralém věku. Navrhnou proto dvě jména osobností splňujících toto kritérium. Na místě prvním je to Václav Girs, který velice ovlivnil přístup k obnově památek. Stál u mezinárodně oceněných projektů zachrany a restaurování zámeckého Barokního divadla a fasád Horního hradu v Českém Krumlově, u obnovy Müllerovy vily a projektu obnovy Bečova. Připojit by ale bylo možno rozsáhlý seznam dalších akcí – hrad Lipnice, Hrádek a věž v Českém Krumlově, řadu měšťanských domů, kostelů atd. Velká je jeho zásluha při výchově studentů na Fakultě architektury se zaměřením na památkovou péči a jejich orientaci na budoucí působení ve výkonu památkové péče i v Národním památkovém ústavu. Rozsáhlá je jeho publikační a přednášková činnost. Ostatně to bylo i důvodem jeho zvolení prezidentem Českého národního komitétu ICOMOS. Dalším je Benjamin Fragner, který má nesporné zásluhy a osobní podíl na prozkoumání a ochraně technických památek, především těch, které v souvislosti se změnami po roce 1989 ztratily po zastavení výroby své využití. Spolu s ním by však bylo možno přidat řadu dalších, kteří se

Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži

RESTAUROVANÁ VÝMALBA STĚN BANKETNÍHO SÁLU V UHERČICÍCH

zasloužili o záchranu této do nedávna opomíjené součásti našeho památkového dědictví.

Kromě již zmíněných jsou s vámi spjaté mimo jiné Národní divadlo, Rudolfinum, Obecní dům, Stavovské divadlo, Nostický palác, Národní muzeum, zámek Velké Losiny a mnohé další. Je nějaká památka, nad jejíž obnovou byste rád dohlížel, ale dosud se to nepovedlo?

V současnosti mám gesci u 18 národních kulturních památek, mnohé jsou rozsáhlými areály. Tento soubor nevznikl náhodně. Byl ovlivněn tím, že jsem se v roce 2016 přestěhoval do Telče. Některé z objektů, které jsem měl na starosti před tímto datem, jsem měnil za bližší mému bydlišti. Nebylo to lehké. Rád jsem měl hrad Švihov či chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. Zde lituji, že se zatím neuskutečnila obnova interiéru. Nově převzaté objekty jsou však těmi, k nimž mě pojil blízký vztah a znal jsem je. Snad mé zkušenosti přispívají k úspěšným obnovám na Vranově nad Dyjí, v Jaroměřicích nad Rokytnou a v Uherčicích. Znáám svůj

Máte rádi ROZHOVORY?

Na portálu PROPAMÁTKY jich najdete celou řadu:

www.rb.gy/mye9gt

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Telči

KVALITNÍ OBNOVA RENESANČNÍ FASÁDY S MALOVANOU RUSTIKOU, POLYCHROMOVANÝMI KAMENNÝMI PRVKY, ŠPALETOVÝMI OKNY, VSTUPNÍMI DVEŘMI A VRATY DLE DOBOVÝCH PŘEDLOH VRÁTILA NEXOVÉ DOMU DŮSTOJNÝ VZHLED.

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Telči

POKOV V PŘÍZEMÍ S ODHALENÝM RENESANČNÍM STROPEM

věk a možnosti. Mohu říci, že se starší zájem splnil.

Odborníci z oblasti památkové péče bývají některými vlastníky památek vnímáni nepříliš pozitivně jako brzdy pokroku. Co by zlepšilo jejich renomé a pomohlo k upevnění důvěry v jejich erudici?

Odborný památkář, tedy pracovník Národního památkového ústavu, musí mít reálné požadavky, musí umět poradit a hlavně vysvětlit, proč zamýšlené zásahy nejsou vhodné. A nejde jen o hlediska estetická, ale i technická. Nesmí jen zamítat. Musí srozumitelně umět zformulovat, proč by zamýšlené zásahy poškodily hodnoty, které byly důvodem prohlášení za památku a zapsání do Ústředního seznamu kulturních památek. Musí umět doporučit možná jiná řešení. Zkrátka role památkáře je i diplomatická. Řada střetů je však vyvolána též investory, kteří zakoupí památku, ale pokládají ji za místo, kde si mohou počínat bez zřetelů k platným zákonům, a třeba i kalkulují s tím, že památku zboří. Zde se konsenzus hledá obtížně.

Je obecně známo, že šikovných řemeslníků postupně ubývá. Čím byste motivoval mladé lidi, aby se začali věnovat řemeslům?

Nutno konstatovat, že výchova kvalitních řemeslníků a odborné školení selhává. To je problém mnohem širší než jen výchova těch, kteří jsou nezbytní pro obnovu památek. Potřebná by byla celková změna učňovské výchovy. Podpoření by měli být

kvalifikovaní řemeslníci, kteří budou vychovávat své nástupce. Příkladem hodným následování jsou kvalifikační kurzy v rakouském Mauerbachu. Věc má však ještě další souvislosti. Často je ve výběrovém řízení vybrána firma jen na základě nejnižší ceny. To logicky vyvolává snahu, aby subdodavatelé, najímaní řemeslníci, byli co nejlevnější. Generálnímu dodavateli mnohdy pramálo záleží, že řemeslník není kvalitní. Jsou i případy, kdy subdodavatelé platí opožděně či mu zůstane dlužen. Taková atmosféra nevyvolává důvěru a nepřispívá k profesnímu růstu kvalitních řemeslníků.

Za obnovu Nexova domu v Telči, který jste před lety koupil ve zchátralém stavu, jste získal cenu Patrimonium pro futuro. Co považujete za klíčové při rekonstrukci historického objektu? Jak by se k němu měl majitel chovat?

Pokud někdo má památkově chráněný objekt, případně si takový dům zakoupí, měl by své záměry na využití přizpůsobovat této stavbě, a ne se snažit o opak. To nevylučuje i případné větší zásahy, ale vždy je třeba, aby byly zachovány v maximální míře jak hodnotné konstrukce a detaily, tak charakter stavby. Je řada legitimních přístupů k obnově památky. Ale jeden by volen být neměl. Nazvu ho reduktivní modernizací. Já si vybral dům, který bylo možné obnovit rehabilitací při odstranění zcela utilitárních úprav z 60. a 70. let 20. století. I mne překvapily nalezené historické výmalby a krásné dřevěné stropy. Hlavním

je dle mého šetrnost přístupu. Souvisí to s vašimi předchozími dotazy. Vždy by na prvním místě měla být shoda investora, projektanta a památkářů na druhu zásahu. Zda půjde o pouhou opravu současného stavu, rehabilitaci spojenou s doplněním infrastruktury potřebné pro současný plně funkční provoz či transformaci. Ta by ale neměla být samoučelná a neměla by objekt zbavovat hodnotných částí, detailů, konstrukcí, výzdoby. A jsme zpět u potřeby zřetelně a jasně tyto hodnoty formulovat. U mne to bylo lehčí tím, že jsem si vše velmi přísně určil. Vzácná byla i možnost opravy financovat díky prodeji domu v Praze. Ale využil jsem i dotační program pro městské památkové rezervace.

Jste dlouholetým členem Českého národního komitétu ICOMOS. Je v Česku další hmotné či nehmotné dědictví, které by si zasloužilo zápis na Seznam UNESCO?

Určitě je řada památek, které jsou na seznamu kandidátů. Některé nominace byly staženy, ale podpořil bych nové předložení upraveného a doplněného návrhu. Na prvním místě je to hrad Karlštejn, kde by bylo třeba přičlenit i záchranu v 19. století. V současnosti se na hradě provádí obnova, která rehabilituje místa poznamenaná zásahy z druhé poloviny 20. století. Dle doporučení by bylo třeba přepracovat nominaci Třeboňské rybníční soustavy. Podmínkou by ovšem byla i vůle současných vlastníků. ■

KAMENNÝ MOST PLAKA NA ŘECE ARACHTHOS V ŘECKU

BÝVALÉ NÁKLADNÍ NÁDRAŽÍ GARE MARITIME V BRUSELU

OCENĚNÍ

Europa Nostra v roce 2021

Mezi letošními laureáty Evropské ceny za kulturní dědictví (Europa Nostra) jsou zástupci širokého spektra – od finančně náročných obnov památek ve velkých městech až po záchranu lokální architektury v odlehlých koutech Evropy.

Z celkových 166 projektů přihlášených z 34 zemí bylo oceněno 24 ve čtyřech základních kategoriích. Zvláštní uznání si odnesla rekonstrukce věže Jakobinky na státním hradě Rožmberk.

Bývalé nákladní nádraží Gare Maritime v Bruselu se po nákladné konverzi proměnilo na městský hub. Areál o 40 tisících metrech čtverečních zůstal od 90. let nevyužíván a chátral. Pod obnovenou ocelovou konstrukci architekti schovali 12 samostatných modulů z CLT panelů, které slouží jako kancelářské a obchodní prostory a jsou kdykoliv odstranitelné. Topí se tu pomocí geotermálních pramenů vyvěrajících v hloubce 140 metrů pod areálem, dešťovou vodou se splachují toalety a zalévá se více než 3 tisíce metrů vnitřních zahrad otevřených veřejnosti. Některá okna jsou vybavena tónovacími skly s novou technologií regulující světlo a teplotu uvnitř domu.

Ocenění si odnesl také projekt rekonstrukce mostu Plaka na řece

Arachthos v Řecku. Kamenný most z roku 1866, symbol tamní krajiny, se během silné bouře v roce 2015 zřítíl. Cílem rekonstrukce využívající původní stavební postupy a technologie bylo postavit zpět kamenný oblouk o délce 40 a výšce 20 metrů, a to za použití co nejvíce původních fragmentů nalezených v řečišti. V Řecku se jednalo vůbec o první podobnou rekonstrukci kamenného mostu.

V kategorii Výzkum byl oceněn projekt CONTROL SHIFT zaměřený na evropské průmyslové dědictví. Před více než 40 lety začal v Evropě trend znovuožívání opuštěných průmyslových staveb. Vítězný projekt mapuje důležité milníky formující pohled a přístup k průmyslovému dědictví. Na 162 vybraných příkladech z Velké Británie, Holandska, Řecka a Španělska ukazuje jejich proměny na muzea, galerie, seniorské domy nebo rezidenční bydlení. Analýzy 20 příkladových studií dobré praxe lze najít on-line na www.reindustrialheritage.eu.

Absolutní vítězové, kteří obdrželi v každé kategorii Grand Prix, byli vyhlášeni během podzimního summitu evropského kulturního dědictví konaného v hybridní formě ve dnech 21.–24. září v Benátkách. Ve městě, které se stalo symbolem a příkladem hledání vhodného způsobu propojení kulturního dědictví, místních obyvatel a obrovské turistické poptávky. ■

www.europanostra.org

TEXT TOMÁŠ ŘEPA
FOTO ARCHIV EUROPA NOSTRA

Biskupství českobudějovické

POHLED PŘES SLEPÉ RAMENO MALŠE NA OPRAVENÝ DOMINIKÁNSKÝ KLÁŠTER V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Národní památkový ústav

GENERÁLNÍ REKONSTRUKCE SE REALIZOVALA V LETECH 2019–2020.

ZAJÍMAVÉ REKONSTRUKCE

Obnova tří klášterních areálů

Kláštery představují důležitou součást našeho kulturního dědictví. Přes množství v současnosti pokračujících rekonstrukcí zaměříme pozornost na trojici nedávno zdárně dokončených obnov.

Z poměrně početného stavebního souboru těchto památek na území Česka jsme zvolili českobudějovický areál bývalého dominikánského kláštera s kostelem Obětování Panny Marie, Sázavský klášter a konverzi bývalého kláštera augustiniánů v Mělníku. Všechna tři místa prošla různě náročnou rekonstrukcí. Pokusíme se nastínit nejen jejich architektonickou rozmanitost, ale zejména po všech stránkách nesnadný proces oprav.

Společným faktorem sledovaných zástupců bylo jasné definování základního cíle obnovy nebo konverze, důkladná předprojektová dokumenta-

ce, technické zhodnocení, stavebně-historický průzkum a z něj vycházející projekt rekonstrukce. Tento proces vznikl za dialogu vlastníků, projektantů a památkového dohledu. Neméně důležitou a stále aktuální součástí bylo a zůstává zapojení kvalifikovaného zhotovitele jednotlivých etap prací.

ČESKÉ BUDĚJOVICE

Dominikánský klášter a kostel Obětování Panny Marie jsou nejstaršími českobudějovickými stavbami. Konvent založil současně s novým městem na soutoku Vltavy a Malše Přemysl Otakar II. Jedná se zřejmě o první zděnou budovu ve městě doloženou k roku 1265. Původní rozlehlý pozemek areálu zahrnoval území mezi současnou Hroznovou a Českou ulicí až k Solné brance a na západě přiléhal k městskému opevnění a Vltavě. Ačkoliv se rozloha postupem let zmenšila, zaujímá klášter v městské struktuře historického jádra největší zastavěnou plochu. K podstatné redukci došlo v baroku po požáru v roce 1728. V tomto období doznaly změn fasády, vnitřní dispozice i klášterní věž.

Dominikánský konvent byl zrušen dekretem Josefa II. v roce 1784 a areál převzali piaristé. S nimi je spojena novogotická přestavba kostela. Řeholní život definitivně skončil v roce 1948, potom se v místě vystřídaly finanční úřad, lidová škola umění, Akademie Komenského nebo školní jídelna.

V 90. letech minulého století byla zahájena celková obnova komplexu. Zprvu

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO BISKUPSTVÍ ČESKOBUDĚJOVICKÉ,
NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV,
TOMÁŠ ECKSCHLAGER

Národní památkový ústav

NA STĚNÁCH KŘÍŽOVÉ CHODBY BYLY PROVEDENY MNOHÉ RESTAURÁTORSKÉ PRÁCE.

se jednalo o odkryvy a restaurování nástěnných maleb a kamenických prvků v interiéru kostela a v ambitu. V exteriéru došlo postupně k rekonstrukci krovu a střechy. V kostelním interiéru se podařilo objevit například soubor nástěnných maleb vzniklých v období 14.–16. století. Práce trvaly do roku 2015.

V letech 2019–2020 se realizovala generální rekonstrukce kláštera podle projektu ATELIERU HERITAS, s. r. o. Stavebních prací se ujal firmy Památky CB, s. r. o., a ARCHATT PAMÁTKY, spol. s r. o. Oprav doznaly střechy severní a jižní boční lodi kostela, Bílé věže i celého kláštera. Objekty získaly novou fasádu a neméně podstatnou proměnou prošla také předzahrádka u Bílé věže. O restaurování lavic v hlavní lodi kostela a skříně v sakristii se postarali Karel Hrubeš a Václav Veřtát, vzácnou vitráž zrenovoval Stanislav Tomečka. Celkové náklady na rekonstrukci dosáhly částky 80 milionů korun, z toho téměř 64 milionů pokryla dotace z programu IROP a zbytek financovalo Biskupství českobudějovické.

SÁZAVA

Národní kulturní památka Sázavský klášter stojící na návrší nad řekou Sázavou s dominantou gotického kostela sv. Prokopa patří mezi nejvýznamnější památky na našem území. Vznik kláštera je spojován s poustevníkem Prokopem, který se zde usadil v 11. století a shromáždil konvent. Opatství benediktinů s takzvanou staroslověnskou liturgií oficiálně založil roku 1032 kní-

že Oldřich. Komplex doznal výrazných úprav ve druhé polovině 13. a zvláště poté ve druhé polovině 14. století. Neméně podstatná proměna je spojena s druhou polovinou 17. století, kdy areál dostal barokní ráz dokončený ve druhé polovině století následujícího.

V červnu 2021 byla dokončena dva roky trvající obnova zahrnující mimo jiné opravu střech a krovů barokní fary nebo gotické věže s kostelem. Do krypty byl zavěšen nový lustr kruhového tvaru od novoborských sklářů. Představuje důmyslnou kombinaci skleněných a ocelových prvků s motivem hlaholských zlomků. Restaurování varhan provedl Rudolf Valenta a neméně náročné restaurátorské práce na hlavní oltáři Martin Čihálík. Podle návrhu Petra Skály byl restaurován také cenný barokní hodinový stroj věžních hodin. Opravy v celkové výši 120 milionů korun byly podpořeny dotací z programu IROP. Obnovu projektovalo Studio acht, spol. s r. o., pod vedením architekta Václava Hlaváčka.

MĚLNÍK

Památkově chráněný areál bývalého augustiniánského kláštera s jednolodním kostelem sv. Vavřince se nachází ve středu místní části Pšovka u Mělníka poblíž Českolipské ulice. Založení komplexu je spojováno s rokem 1263, poté došlo k renesančním a barokním úpravám. V roce 1789 byl klášter zrušen a skončil v rukou rodu Lobkowiczů, kteří zde sídlili do roku 1948. V 50. letech 20. století byl areál adaptován na

Národní památkový ústav

OBNOVENÁ ČÁST AMBITU

učňovskou školu se zázemím. V roce 2002 silně zasáhla celý areál povodeň. Neutěšený technický stav trval až do podzimu 2019, kdy památku od Lobkowiczů odkoupila společnost Klášter Mělník v čele s Lukášem Drástou a architektem Tomášem Eckschlagerem, kteří začali realizovat proměnu na domov seniorů. Práce podle projektu Tomáše Eckschlagera byly dokončeny koncem července 2021.

Nelehkým úkolem konverze bylo splnit nejen soudobé požadavky na bezpečnost stavby, ale také vysokou úroveň bydlení klientů domova. Náročné bylo především vyřešení prvků, které prostupují ve větší ploše klenbami. Seniorské domy vyžadují dvě na sobě nezávislá schodiště. Objekt však disponoval před rekonstrukcí pouze jedním. Bylo třeba nalézt vhodné místo pro nově vytvářené schodiště, evakuační lůžkový výtah nebo požární vzduchotechniku.

Po dohodě se zástupci památkové péče byly potřebné prostory situovány do samostatné ocelové konstrukce, čímž nedošlo k zásahu do hodnotných kleneb. Hmota je částečně opláštěna a z jejího soudobého vyznění jasně vyplývá, že byla dostavěna dodatečně. Pro výtah byl zvolen prostor v rajsčím dvoře. Značná pozornost byla věnována restaurování původních šablonových maleb, které provedla Martina Fořtíková. Do rajsčeho dvora byla osazena fontána a obnovy se dočkaly také jižní zahrady s umístěním nového malého amfiteátru.

Tomas Eckschlager

REVITALIZOVANÉ JIŽNÍ ZAHRADY MĚLNICKÉHO DOMOVA SENIORŮ SE SOCHOU SV. AUGUSTINA OD JIŘÍHO TROJANA

Tomas Eckschlager

OBNOVENÁ CHODBA NĚKDEJŠÍHO KLÁŠTERA

V prostoru bývalé kotelny byl nalezen renesanční mramorový alianční štít Berků z Dubé s letopočtem 1574, který bude koncem tohoto roku restaurován. Zejména kvůli nutnosti rychlého sladení všech prací vznikla k projektu ob-

novy na přání investora a projektanta stavební firma spolupracující s prověřenými subdodavateli. Celkové náklady konverze činily 100 milionů korun. ■ www.bcb.cz | www.klaster-sazava.cz www.senlife.cz/senlife-melnik

ZEPTALI JSME SE

Co bylo z památkového hlediska nejsložitějším prvkem obnovy areálu bývalého dominikánského kláštera s kostelem Obětování Panny Marie?

Naděžda Pálková, Roman Lavička, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Č. Budějovicích

Pokud se zamýšlíme nad tím, co bylo největším problémem obnovy, pak se nabízí vlastně již tradiční odpověď – financování. U takto rozsáhlého areálu v centru města je nutné postupovat systematicky a pokud možno rychle. Stavební aktivita představuje rušivý element jak v místě, tak i v jeho bezprostředním okolí, a proto mohly být díky prostředkům z dotačního programu v relativně krátkém čase obnovy všechny fasády včetně klášterního kostela a dokončena rekonstrukce všech střeš.

Z památkového hlediska představovalo nejnáročnější úkol odstranění nevhodných zásahů, které byly provedeny při poslední větší obnově v 70. a 80. letech minulého století. Celý klášter kvůli tomu výrazně trpěl

vzlínající vlhkostí především v obvodovém zdivu. Terén byl navýšen v prostoru kolem Bílé věže až o 50 centimetrů, a tak muselo dojít k jeho snížení v celé ploše klášterní zahrady na původní úroveň. Při této příležitosti byly upraveny vstupy do kláštera a vnější schodiště. Odstranit tak velký objem materiálu a nepoškodit přitom historickou dlažbu Piaristického náměstí, obnovenou v 90. letech 20. století, bylo náročné. Po obvodě kláštera byly provedeny větrací kanálky a drenáž, které mají ochránit opravené fasády před vlhkostí a případným poškozením. Vnitřek konventu zahrnující fasády kolem bývalého rajského dvora získal na základě restaurátorského průzkumu zpět barokní barevné členění stěn včetně malovaného iluzivního kvádrování opěráků. Velikým a snad nejsložitějším úkolem bylo odstranění vizuálně i technologicky nevhodných fasád nejen kláštera, ale především klášterního kostela. Pod vrstvou v principu neprodyšné omítky s vysokým obsahem cementu docházelo k velkému zasolení zdiva, vzlínání vlhkosti a na mnoha místech i k výraznému rozpadu kamenických prvků zhotovených původně z nepříliš soudržného kamene. Nakonec se poda-

řilo sejmut veškeré tvrdé omítky a kostel opatřit i díky nálezům novým omítkovým pláštěm, který nejen technologicky, ale i zpracováním respektuje středověký charakter klášterní stavby. Byly domodelovány chybějící části kamenné armatury opěráků a na základě objevů byly nároží, opěráky i kamenické prvky opatřeny nátěrem v barvě fasády. Na závěr se podařilo díky nálezům a historickým fotografiím rekonstruovat členění a barevnost novogotické fasády průčelí sakristie, která vznikla v 19. století.

Po téměř třech desetiletích systematické obnovy získal dominikánský klášter v Českých Budějovicích vzhled vzešlý z důkladné projektové přípravy a především restaurátorských průzkumů, které dovolily porozumět zmizelé podobě a umožnily obnovit ztracené nebo již tvarově zkomolené detaily. Výsledná podoba kladoucí důraz na maximální zachování a obnovu autentických detailů je tak přinejmenším tvarově a významově bohatší než předchozí, a to převážně zjednodušující obnovy klášterního komplexu.

Co bylo z památkového hlediska nejsložitějším prvkem obnovy Sázkavského kláštera?

Lenka Kunrátková, Generální ředitelství Národního památkového ústavu

Národní památkový ústav

OPRAVA KROVU SÁZAVSKÉHO KLÁŠTERA NAD ZÁVĚREM KOSTELA

Národní památkový ústav

SÁZAVSKÝ KLÁŠTER JE NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKOU.

Realizace akce se týkala částí této národní kulturní památky, které jsou ve vlastnictví Římskokatolické farnosti Sázava. Obnovou prošel objekt fary, kostel sv. Prokopa, takzvané torzo trojlodí s věží a také se prováděly terénní úpravy v parteru mezi farou a západním průčelím kostela. Akce zahrnovala práce stavební, restaurátorské a terénní. Díky takto rozsáhle koncipované obnově byla z památkového hlediska největší výzvou snaha o nalezení rovnováhy mezi autenticitou památky a jejím příštím využitím.

Při tomto obsáhlém a technologicky rozmanitém zásahu se ovšem nedá mluvit o jednom nejsložitějším prvku obnovy. Problémů bylo více. Některé technického charakteru, například oprava silně poškozeného a obtížně přístupného barokního krovu kostela. Mé dlouholeté obavy o výsledek opravy této střechy se však nyní rozplynuly v rukou šikovných tesařů. Složitější situace během realizace prací nastávaly v souvislosti s budoucím provozem a údržbou fary. Objekt byl dlouhodobě mimo provoz, bylo třeba řešit i závažné problémy s vlhkostí. Dalším místem, které jsem považovala za problematické, je krypta kostela. Soudobé pojednání prostoru však předurčil zásah v polovině 20. století a řešení bylo nyní v rukou architekta. Poměrně složitým postupem jsme se dostávali k obnově výmalby kostelní lodi, kde byla situace pro nedostatek podkladů historického řešení o to těžší.

Realizace přinesla také mnohá nová zajímavá poznání. Například v oblasti archeologie, kde bylo objeveno zdivo nejstarší fáze závěru kostela nebo výběh středověké klenby, který byl nalezen pod podlahou takzvané Zimní kaple. V sakristii byly dále odkryty figurální kresby a nápisy černou rudkou, pocházející patrně z 16. století. Na klenbě v Zimní kapli byla odkryta a zajištěna malba, již můžeme chápat také jako výzvu pro další etapu restaurátorských prací.

Co bylo z památkového hlediska nejsložitějším prvkem obnovy bývalého kláštera augustiniánů v Mělníku?

Petra Kalinová, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze

Nejsložitějším prvkem obnovy této střízlivě působící barokní budovy konventu s jádrem ze 60. let 13. století umístěné v areálu bývalého augustiniánského kláštera bylo uspokojení technických norem s ohledem na specifické požadavky vyžadující nové využití budovy na domov seniorů při zachování památkových hodnot daného objektu a jeho celkového vyznění. Z pohledu zájmů památkové péče úspěšnost nového využití kulturních památek tkví ve správné a promyšlené

míře zásahů do původní autentické struktury, ale také ve spolupráci mezi zúčastněnými stranami a důkladně připravené předprojektové a projektové činnosti. Podrobně diskutované byly trasy vnitřních rozvodů a dispoziční úpravy s ohledem na gotické části objektu zejména v místech přiléhajících ke kostelu sv. Vavřince, kde byly vhodně řešeny pomocí přizděných stěn. I přes kompromisy ze strany Národního památkového ústavu, kterých při dané akci bylo početně, například provedení konstrukce únikového schodiště a výtahu v hmotné konstrukci, nové vstupní otvory a podobně a spěch rozsáhlých stavebních prací provedených za celý rok, při nichž bylo nutné držet tempo se stavbou, se však podařilo uchovat památkové hodnoty, celkové vyznění a vnímání této budovy konventu a zejména její zapojení do současného života.

Závěrem lze podotknout, že způsobení památkově chráněného objektu novému účelu je náročný proces pro všechny zúčastněné strany, při němž je žádoucí respektovat zachování charakteru dané stavby. Z nabytých zkušeností se poučme u plánované konverze vedlejší hospodářské budovy, bývalého pivovaru, v areálu kláštera a dopřejme této stavbě důkladnější pozornost během příprav a při realizaci projektu.

ANKETA

Média jsou partnerem při obnově

Letošní konference **MÁME VYBRÁNO** otevřela diskuzi o tom, jakou roli mohou hrát média při záchraně českého kulturního dědictví.

Jak se dva světy prolínají, co může jeden druhému nabídnout? Přinášíme názory čtveřice osobností z oblasti médií, památkové péče a architektury.

Jakou roli mohou hrát média při obnově památek?

ERIK TABERY

NOVINÁŘ, PUBLICISTA,
ŠÉFREDAKTOR TÝDENÍKU
RESPEKT

Každé téma, které se dotýká veřejného zájmu a prostoru, je důležité téma pro média. Je to prostředek pro společenskou debatu. Jistě, řada otázek se snáze probere v odborných publikacích, ale širší veřejnost je důležitou součástí debaty. Památek se to dotýká dvojnásob. Jsou součástí naší historie, paměti, v minulosti jsme byli svědky řady případů, kdy se nenávratně zničily památky, které měly být uchovány pro další generace. Debata nikdy nebude dokonalá, ale vždy bude potřebná. Média jsou platformou, kde se ona diskuze může odehrávat. Na rozdíl od sociálních sítí, které mají sílu tu a tam upozornit na křiklavé případy, mohou klasická média dát hlas relevantním aktérům. Mohou ukázat různá řešení, zasadit věci do kontextu. Podle mě proto média mohou a mají hrát velkou roli při obnově památek.

NADĚŽDA GORYZKOVÁ

GENERÁLNÍ ŘEDITELKA
NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO
ÚSTAVU, ARCHITEKTKA

Média hrají významnou roli pro jakékoliv společenské aktivity, péči o památky nevyjímaje. Proto je velmi důležité, aby obraz podávaný médii byl odborný, věrohodný a maximálně pravdivý, nikoliv zavádějící. Ze své zkušenosti vím, že pokud je ochrana nebo obnova exponované památky řešena standardně, bez zapojení médií, často je památková péče při prosazování svých zájmů v oslabení, ale jakmile se věc medializuje, lidé si začnou problému více všimnout, daří se lépe prosazovat i zájmy památkové péče. Naopak však znám i případy, kdy nevědomost médií, neochota se do problému důkladně ponořit a pochopit jej, měla opačný efekt. Přesto jsem názoru, že média jsou při obnově památek důležitým partnerem, chybí mi však větší specializace redaktorů na kulturní problematiku, případně i památkovou péči – dnes všichni většinou píšou o všem a na výsledek je to někdy znát.

MICHAL SBORWITZ

ARCHITEKT, SPOLUAUTOR
REKONSTRUKCE TANČIRNY
V RAČÍM ÚDOLÍ

Úloha médií v procesu obnovy památek je zásadní a nezastupitelná. Důležitá je jejich informativní role při přípravě investic, procesu projektování, projednávání a realizace. Měla by se zásadně zvýšit role médií při záchraně památek ohrožených zájmy bohatých developerů. Dle mých zkušeností je dobré, když před mediálním výstupem předchází informační dialog mezi novinářem a architektem s případnou prohlídkou daného objektu. Často se stává, že v celostátních veřejnoprávních médiích dochází k nepřesnostem a zkreslením, které jsou způsobeny rychlostí zpracování zpráv. V článkách nejsou uvedeni autoři projektu, ale autoři fotografií jejich díla ano. V odborném tisku jsou články fundované a nechybí ani nezbytná kritika a počínající polemika. Myslím, že oproti minulosti se v odborném tisku zvýšila odbornost komentářů, kritiky a propagace obnovy památek. Proto by měla veřejnoprávní média více čerpat z odborného tisku. Chválehodná je snaha některých médií objevovat v minulosti přehlížené a neznámé objekty a stavby. Zabývám se rekonstrukcí a obnovou architektury bezmála 50 let a jsem potěšen zvyšující se úrovní mediálního obrazu naší práce. Souvislost vidím v lepší informovanosti veřejnosti a častějším vydávání populární literatury o architektuře a památkách. Doufám, že média přispějí k tomu, aby v popelu nevyhasly jiskry minulosti.

VÁCLAV ŽMOLÍK

NOVINÁŘ, PUBLICISTA, SCENÁŘISTA,
ROZHLASOVÝ A TELEVIZNÍ REDAKTOR
A MODERÁTOR

Pominu-li specializované časopisy, portály a podobně, mrzí mě, že většinová média neprojevují o památky příliš zájmu a nedávají jim prostor na prvních místech. Často bohužel platí, že věnují-li se média památkám, jde především o nějaký problém či kauzu, prostě něco, o čem se vysílá a mluví. Pozitivních informací však bývá méně. Všem, kteří chtějí dostat památky do hlavních médií, bych radil vydržet. Je dobré mít mezi novináři spřátelenou duši, která projeví chuť a zájem vaše téma do médií dostat. Důležitý je neustálý útok v podobě tiskových zpráv a dalších informací. Nenechte se otrávit, když vaši první tiskovou zprávu nikdo nezveřejní. A potom je samozřejmě důležité pokračovat, posílat další a další, aby příběh památky a vašeho snažení měl nějakou historii a aby o vás novináři věděli. Budete-li napojeni na konkrétní redaktory a média, budou vaše téma dál rozvíjet. Dobře zpracované podklady představené divákům, čtenářům či posluchačům mají šanci, že u nich uspějí.

VÝZVA

Dárce i po smrti

Stále více lidí, kteří během života pomáhají druhým, se zamýšlí nad tím, jak být prospěšní i po odchodu z tohoto světa. Rozhodnutí věnovat po smrti peníze či hmotné věci na dobročinné účely je nejen zahřeje u srdce, ale podpoří též potřebné.

Dobrodinci, kteří se rozhodnou odkázat své dědictví přátelům nebo institucím, tak mohou učinit jen prostřednictvím poslední vůle, neboť podle zákonných dědických tříd připadá pozůstalost pouze příbuzným. Nevlastní děti a nevlastní sourozenci nejsou zařazeni v žádné dědické třídě. Testamentem může zůstavitel navíc předejít nepříjemným sporům mezi pozůstalými nebo uchránit svůj majetek pro blízké přátele namísto vzdálených příbuzných. Věnování peněz, nemovitosti či cenných papírů dobročinné nebo veřejně prospěšné organizaci prostřednictvím závěti tak umožňuje konat dobré skutky i po smrti.

V souvislosti s šířením nemoci covid-19 a častějšími myšlenkami o smyslu života, důležitých hodnotách a prioritách přibyli ti, kteří dokáží myslet nejen na své nejbližší. Jen za první pololetí letošního roku sepsali Češi u notářů 13 419 závětí. To představuje dosud nejvyšší pololetní počet a meziroční nárůst o 1 945 posledních vůlí. Pozornost k tématu testamentů obrací také Mezinárodní den závětí, který připadá na 13. září. Připojuje se k němu i koalice Za snadné dárcovství, jež od roku 2018 vyhláší Měsíc dobročinné závěti. Od 13. září do 12. října tak podpoří všechny dárkyně a dárce, kteří ve své poslední vůli odkáží dědictví některé z dobročinných organizací, tím, že za ně proplatí notářský poplatek za sepsání závěti. „Během uplynulých dvou ročníků Měsíce dobročinné závěti jsme proplatili notářský poplatek desítkám dárců a dárkyň a dalším desítkám jsme poskytli konzultaci, jak na to,“ říká za koalici Jan Gregor a dodává: „Máme z toho radost, protože v minulosti se o tématu nehovořilo vůbec. Nyní je situace jiná: lidé o závětech uvažují a nebojí se zeptat.“

Darování ze závěti je v mnoha zemích Evropy běžná věc. Malé i velké dary poskytují tisíce lidí, nejen ti úspěšní a bohatí. Každý dar má totiž smysl. Českou osvětovou kampaň Závěť pomáhá realizuje koalice Za snadné dárcovství, jejímž členem je také Institut pro památky a kulturu. Podrobnější informace lze najít na internetových stránkách. ■ www.zavetpomaha.cz

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA, JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO SABINEVARP (PIXABAY.COM)

NĚKDEJŠÍ PÍSECKÝ HRAD PŘIPOMÍNÁ GOTICKÝ RYTÍŘSKÝ SÁL ZE 13. STOLETÍ.

DIGITÁLNÍ MODEL RYTÍŘSKÉHO SÁLU

TIP

Rytířský sál v digitální podobě

Prácheňské muzeum v Písku jde s dobou a dává zelenou moderním aplikacím. Díky jedné z nich si návštěvníci brzy zblízka vychutnají dochovaný poklad původního hradu – středověkou výmalbu rytířského sálu.

Tento raně gotický prostor vévodí pozůstatkům západního křídla píseckého královského hradu a pyšní se výmalbou z roku 1479. Jako perlu svých expozic jej chce muzeum návštěvníkům co nejvíce přiblížit a skrze speciální aplikaci jim zprostředkovat náměty jednotlivých maleb. Prácheňské muzeum v Písku se v rámci Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014–2020 na konci roku 2017 zapojilo do projektu Museum Uploaded: Digitální technologie pro přeshraniční interaktivní spolupráci muzeí. „Zatímco v partnerském muzeu v německém Deggen-dorfu vzniká nová stálá expozice, my jsme museli přemýšlet, jak propojit

moderní technologie s expozicí stávající,“ říká muzejní historik Zdeněk Duda. „Během spolupráce mezi jihočeskými a německými partnery došlo také k navázání kontaktu s Univerzitou aplikovaných věd v rakouském Kremsu, kde se dlouhodobě zabývají digitalizací metodou laserového skenování. Po vzájemné domluvě proběhlo na jaře roku 2020 laserové skenování rytířského sálu a následně vytvoření digitálního modelu.“

Velmi zjednodušeně můžeme říci, že přístroj vyše laserový paprsek, který se odrazí od stěny a do přijímače s sebou přináší nejen údaj o vzdálenosti, ale též o barvě. Vzniká tak velmi přesný model prostoru včetně barevnosti ploch, který bude možno využít nejen v návštěvnickém provozu, ale i pro vědecké účely. Kvalitu získaného digitálního modelu může čtenář posoudit při porovnání s reálnou fotografií v obrazové příloze článku, ideálně však přímo v expozici.

Rytířský sál a jeho výmalba je v mnoha ohledech unikátní. Někteří návštěvníci se však ne vždy dobře orientují v textových popisech, které muzeum v současné době nabízí. Proto se v blízké budoucnosti mohou těšit na aplikaci, která do tabletu přenesení model s interaktivními body, jež po rozkliknutí zobrazí stručný popis výmalby a zajímavých stavebních detailů. Aplikace se bude využívat přímo na místě a zájemcům co nejjednodušší zprostředkuje požadované informace. ■

www.prachenskemuzeum.cz

TEXT BOHUMÍR BERNÁŠEK
FOTO TOMÁŠ DROPPA

FOTOREPORTÁŽ

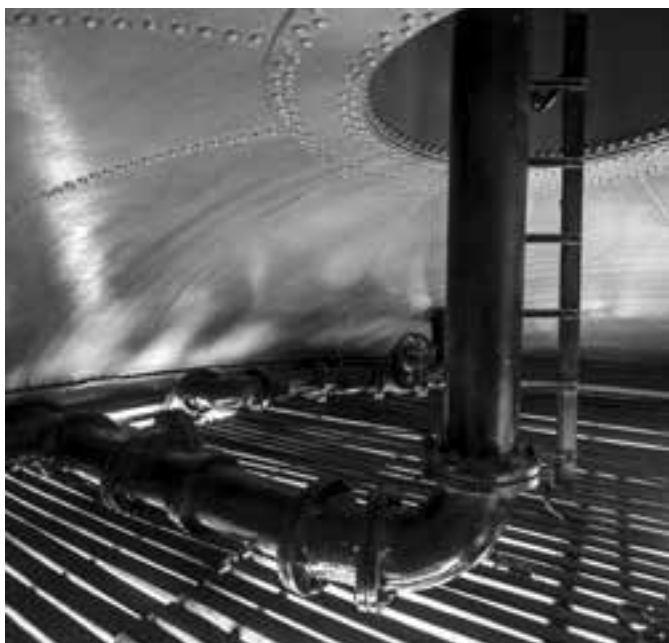
FOTO RADOMÍR KOČÍ

Obnova areálu vodárny Na Zelené lišce

Po několikaleté obnově se dokončuje rekonstrukce památkově chráněného souboru vodárenského zařízení v pražské Michli. Ten vznikl v letech 1906–1907 podle návrhu Jana Kotěry, jehož 150. výročí narození si připomínáme 18. prosince. Vodojem původně zásoboval pitnou vodou území Vršovic, Braníka, Krče a Michle. Citlivá obnova vnějšího pláště a všech interiérů zahrnující četné restaurátorské práce je prováděna podle návrhu projektového ateliéru NAO, spol. s r. o., v čele s Pavlem Procházkou. Michelský komplex spolu s branickou čerpací stanicí jsou mezi pražskými vodárnami posledním dokladem, kde se dochovala nejen vlastní vodárna s vodojemy, ale také její čerpací stanice od stejného autora. Architektonické zpracování v sobě snoubí užití plastického členění v režném zdivu s akcentem z glazovaných prvků v kombinaci s omítanými plochami a betonem. To určuje hlavní výrazový prostředek, který Jan Kotěra použil později na dalších stavbách.

www.psv.cz

Z MĚST A OBCÍ

HAVLÍČKŮV BROD

Historické město roku 2020

Za 15 let se Havlíčkovu Brodu podařilo zrevitalizovat obě hlavní náměstí i přilehlé ulice, obnovit centrální park a přitom z estetických důvodů zbourat první panelák v Česku, který narušoval městskou památkovou zónu. Cílem bylo zatraktivnit historické centrum pro místní, podnikatele i návštěvníky. Návrh na rozsáhlou proměnu vypracoval brněnský architekt Aleš Burián. U hlavního Havlíčkova náměstí ctil památkové hodnoty, ale navrhl i modernější prvky (mobiliář, dlažbu či zeleň). Naopak sousední Smetanovo náměstí projektoval soudobě. Tento veřejný prostor totiž ztratil historickou tvář v 70. letech minulého století, kdy tam proběhla asanace a zbourání 40 procent památkového území města. Celkem bylo z městské pokladny v posledních 10 letech na revitalizaci historického jádra uvolněno více než 250 milionů korun, k nimž se přidalo zhruba 50 milionů z dotací. Za dlouhodobou péči o historické dědictví získal v červnu letošního roku Havlíčkův Brod titul historické město 2020.

www.muhb.cz

CHEB

Filantrop a nadační fond obnovil boží muka

V Podhradské ulici v Chebu u odbočky do ulice Ke Křížům stojí boží muka. Jejich stav nebyl lhostejný Stanislavu Kučerovi, který se drobné památky ujal a nabídl financovat její obnovu. Se záměrem se obrátil na Nadační fond Historický Cheb, jenž měl již zkušenosti z oprav božích muk na Švédském vrchu. Rekonstrukce se chopil Stanislav Junek. Kromě nových prvků z pískovce nese nyní kamenný artefakt na vrcholu pískovcový, 120 centimetrů velký kříž, který zdobí další železný kříž s Kristem. Skutečný vzhled zrekonstruovaných božích muk předčil očekávání nejen členů fondu, ale také dárce Stanislava Kučery. Historikovi Miloši Řihovi se totiž podařilo vysvětlit význam písmen A.G.-R-VA. na původní pískovcové nástavbě, která musela být pro svůj špatný stav vyměněna. Písmena jsou patrně monogramem bývalého vlastníka tehdejšího dvorce Podhrad (Pograt). Byl jím Anton Gabler Ritter von Adlersfeld, který pocházel ze starého měšťanského rodu a v 16. století vlastnil mnoho dvorů na Chebsku.

www.cheb.cz

JINDŘICHŮV HRADEC

Anamorfní Krýzův portrét v kostele sv. Jana Křtitele

V kostele sv. Jana Křtitele je k vidění výstava Patrika Proška nazvaná Hic et nunc, kde je umístěn i unikátní portrét jindřichohradeckého měšťana a punčochářského mistra Tomáše Krýzy (1838–1918), známého jako tvůrce světoznámých jesliček. Portrét byl vytvořen sochařem a vizuálním umělcem Patrikem Proškem na objednávku Muzea Jindřichohradecka. Je to jediná mimopražská anamorfní realizace umělce a podtrhuje exkluzivitu tohoto počínu. I proto je mu věnována samostatná stálá expozice v sakristii. Na chrámu je nejzajímavější a také nejzáhadnější jeho výzdoba, která pochází ze 14. století. Mezi geometrickými tvary a rostlinnými ornamenty se nacházejí podivné kresby: žena s řadry na zádech, muž bez trupu a rukou, lidské nohy s klonání hlavou a jiné. Malby jsou v pásích okenních stěn a v pásu před oltářem. Možná umělec zobrazil to, co se ve středověku povídalo o exotických zemích. Jiné vysvětlení hovoří o tom, že se mohlo jednat o spojitost s kacírskými sektami, které na jihu Čech působily.

www.jh.cz

Libor Honzárek

Město Cheb

Město Jindřichův Hradec

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Zřícenina hradu Egerberk se postupně obnovuje

Hrad Egerberk či Lestkov byl založen na přelomu 13. a 14. století nedaleko Klášterce nad Ohří na jižním břehu řeky. Od roku 2010 památku zachraňuje nový majitel, vystudovaný historik a pracovník památkové péče, Petr Zajíček. Ten se snaží objekt především staticky zajistit a opravit úseky, jimž hrozí bezprostřední zřícení. Společně s partou dobrovolníků opravuje korunu zdiva paláce. Zabezpečit chtějí i korunu zdiva u branské věže hned za novým mostem, který je na hradě za poslední roky nejviditelnější změnou. Opravy chystají i na řadě dalších částí hradu. Průběžně odstraňují náletové dřeviny, aby nenarušovaly zdivo. Na hradě je k dispozici také pokladnička, kam mohou lidé dobrovolně přispět na záchranu. V budoucnu by chtěl majitel zpřístupnit okružní val a umístit v areálu informační tabule či lavičky. V roce 2020 spolufinancovalo město Klášterec nad Ohří statické zajištění objektu u vstupní brány hradu. Zřícenina je celoročně přístupná.

www.klasterec.cz

KOLÍN

Chystá se oprava perly Bartolomějského návrší

Římskokatolické farnosti Kolín se v roce 2020 podařilo získat finanční podporu z Integrovaného regionálního operačního programu na projekt Svatý Bartoloměj – kolínský gotický skvost. „Opravu jsme plánovali dlouho. Můžeme nyní plynule navázat na dokončenou revitalizaci Bartolomějského návrší obnovou hlavního skvostu – chrámu sv. Bartoloměje,“ připomíná farář Ján Halama. Celý projekt tvoří tři části – stavební práce, rekonstrukce varhan a restaurování vybraných prvků mobiliáře. Samostatnou kapitolou bude návrh a instalace oltáře, ambonu a souvisejícího vybavení presbyteria. Celý projekt by měl být dokončen do 30. září 2023. Pravidelné bohoslužby i návštěvníkový provoz budou během stavby téměř po celou dobu zachovány. Revitalizace svatostánku vyjde na 61 milionů korun, spolupodíl Římskokatolické farnosti Kolín bude činit pět procent.

www.mukolin.cz

LETOHRAD

Hrobka Stubenbergů by mohla být památkou

Komise rady města pro regeneraci městské památkové zóny v Letohradě navrhla vyhlásit za kulturní památku zděnou kaplovou hrobku rodiny Stubenbergů z roku 1911. Stavba představuje kvalitní příklad historizující sepulkrální architektury odkazující na dobově oblíbené předlohy. Volnou inspirací letohradské kaple byl patrně památník prince Alberta v Londýně a Manchesteru nebo Brusnický památník v Ženevě, které vznikly v 70. letech 19. století podle vzoru gotických hrobek Scaligerů ve Veroně. Tento typ náhrobku použil u nás také František Schmoranz ml. při realizaci hrobky podnikatelské rodiny Wiesnerů v Chrudimi v roce 1880. Letohradská stavba má však mnohem jednodušší provedení přebírající pouze základní motiv sloupového baldachýnu, přesto je svým provedením ojedinělá. Na bývalém kyšperském panství je nedílně spjata s historií zámku za jeho posledních šlechtických majitelů. Hrobku nechala postavit komtesa Eliška ze Stubenbergu.

www.letohrad.eu

Lenka Kučerová

Hana Morová

Martin Hák

Z MĚST A OBCÍ

PARDOBICE

Památník Zámeček znovu ožívá

Nedílnou součástí pardubické historie se stal pietní prostor Památníku Zámeček, který je smutným mementem událostí období tzv. heydrichiády. Tehdy zde bylo od 3. června do 9. července 1942 zastřeleno celkem 194 osob. Pietní území se stalo v roce 1978 národní kulturní památkou a za dobu své existence procházelo několika úpravami. Jedna z nejvýznamnějších se odehrává nyní. Ke konci se blíží stavební práce a revitalizace této lokality. Místo získá důstojnou podobu, jejíž součástí bude nový památník s expozicí. Autory nové budovy, která je situována převážně pod zemí, i podoby pietního místa jsou architekti Jan Žalský a Vít Podráský. O ideový koncept expozice, která se věnuje událostem druhé světové války a vyrovnávání se s nimi, se postaral historik Akademie věd České republiky Vojtěch Kyncl. Veřejnosti by měl být Památník Zámeček zpřístupněn na podzim roku 2021.

www.pardubice.eu

SLAVKOV U BRNA

Na zámku vychází vstříc návštěvníkům parku

Zámecký park se letos dočkal řady novinek, které návštěvníkům zpřijemňují chvíle v unikátním prostředí národní kulturní památky. V celém areálu je rozmístěno 90 renovovaných i zcela nových laviček a také desítky odpadkových košů. Horní část získala jiné veřejné osvětlení. Ve spodní části vznikla dětská zóna s přírodními herními prvky. Loni zrekonstruovaný altán je přístupný díky novým cestám. Návštěvníci se také mohou prostřednictvím cedulek dozvědět jména významných stromů. Revitalizace parku je pomyslnou třešničkou na dortu obnovy areálu, která se v něm v posledních letech uskutečnila. V uplynulých sezonách byla zrenovována poničená barokní zeď, byly zrekonstruovány a zpřístupněny zámecké valy nebo vybudován výtah do prohlídkových tras. Projekt a instalace mobiliáře byl hrazen z Integrovaného regionálního operačního programu prostřednictvím Místní akční skupiny Slavkovské bojiště. Celková cena projektu činila sedm milionů korun, z toho pět milionů pokryla evropská dotace.

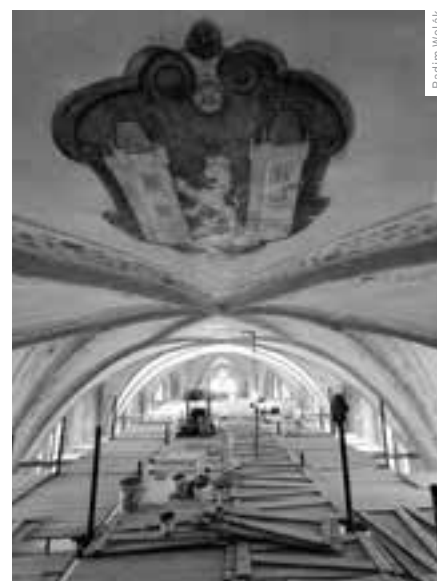
www.zamek-slavkov.cz

VELVARY

Restaurování výmalieb v kostele sv. Jiří

Hřbitovní kostel sv. Jiří vstupuje do poslední fáze záchrany a obnovy renesančních výmalieb. Unikátní dílo z roku 1616 bylo skryto pod mnoha následnými nátěry. Objeveno bylo před 100 lety, kdy se ho předci chystali odkrýt, ale dějinné okolnosti tomu nepřály a práce malířských mistrů čekaly na svou chvíli. Ta přišla nyní. Město Velvary převzalo od církve kostel vystavěný v letech 1613–1616 Vlachem Santinim Malvazionem před 10 lety ve velmi špatném stavu a od té doby pracuje za pomoci Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury na jeho záchraně. Po statickém zajištění, opravě krovů, střechy, omítek, restaurování ornamentálních vitráží je fáze odkryvu a obnovy renesančních výmalieb jedním z posledních kroků ke znovuzrození tohoto sakrálního prostoru. Po dokončení bude jednododlný kostel, který je jedinečnou ukázkou pozdně renesančního stavitelství, sloužit ceremoniálním a spolkovým účelům a bude volně přístupný veřejnosti.

www.velvary.cz

ZPRÁVY ON-LINE

Objevte Muzeum zvonařství rodu Manoušků

Od loňského září existuje v historické dílně slavného zvonařského rodu soukromé muzeum. Expozice je tvořena trojrozměrnými artefakty dokládajícími nejen historii rodinného zvonařství, návštěvníci mohou poznat také ukázky materiálů nutných k výrobě zvonů.

Tomaš Hromádka

KNIHA Učit (udržitelnou) architekturu

Co je udržitelná architektura a jakým způsobem udržitelnost vyučovat na školách architektury? Tyto otázky si nepřímou pokládá název nového knižního titulu Dalibora Hlaváčka a Martina Čenka, autorů, jež sami působí na Fakultě architektury ČVUT v Praze.

Fakulta architektury ČVUT v Praze

Zvony se do kostela sv. Haštala vrátily díky veřejné sbírce

Po 105 letech má kostel sv. Haštala na Starém Městě pražském všechny zvo-

ny. K jejich pořízení pomohla veřejná sbírka, kterou vyhlásil spolek Sanctus Castulus. Během půl roku se mu podařilo vybrat potřebnou částku ve výši 1,2 milionu korun.

V Plasech vzniká nová Expozice středověkých stavebních strojů

V areálu plaského kláštera chce Národní technické muzeum v rámci Centra stavitelského dědictví zpřístupnit veřejnosti další objekt. Vznikne v něm expozice prezentující středověké stavitelství s rozměrnými replikami stavebních strojů období gotiky.

Národní technické muzeum

Obnova Kunětické hory nese odkaz Dušana Jurkoviče

Další část hradu Kunětická hora se po třech letech rekonstrukce otevřela návštěvníkům – symbolicky v době znovuootevírání kultury a cestovního ruchu. Památce se podařilo vrátit podobu, jakou ji před 100 lety navrhl přední prvorepublikový architekt Dušan Jurkovič.

Národní památkový ústav

Oprava letenského kolotoče nabrala dobrý směr

Na dokončení oprav letenského kolotoče našlo Národní technické muzeum konečně zhotovitele – restaurátora Jiřího Kmoška. Unikátní památka je nejstarším dochovaným podlahovým kolotočem v Evropě. Na opravě spolupracuje muzeum s Městskou částí Praha 7.

Národní technické muzeum

10 tisíc českých vodních mlýnů

Zdánlivě nemožné se stalo realitou. Po devíti letech od svého spuštění dosáhla databáze na stránkách www.vodnimlyny.cz hranici 10 tisíc zveřejněných objektů. Tím se stala nejúplnější národní databází vodních mlýnů na celém světě.

Rudolf Šimek

Zprávy pro vás připravujeme každý den. Sledujte nás on-line a odebírejte e-mailový zpravodaj.

www.propamatky.cz

Proč podporujeme PROPAMÁTKY?

Hana Belatková

Člověk by neměl jen brát, ale pokud to alespoň trochu jde, měl by i dávat. Mám ráda historii a památky obecně a méně významné památky bývají opomíjené. Také bych chtěla, aby tu po nás něco hodnotného zůstalo, proto jsem hledala nadaci, která pomáhá i malým památkám. Mít pravidelný příjem je pro mnoho z nás důležitá věc na pokrytí všech výdajů, proto mi ani jiná než pravidelná podpora nepřišla na mysl.

Bohumila Mrzenová

PROPAMÁTKY jsem objevila v roce 2018 a od té doby je podporuji, jsou pro mne hlavně zdrojem aktuálních informací spojených s památkami, které mi chyběly. Od malička mám ráda staré domy a ráda se o nich dozvídám něco nového.

Roman Fiala

Týmu kolem Aleše Kozáka moc fandíme. Pro nás jsou památky oázou klidu, kam všichni chodíme odpočívat, čerpat novou energii a nápady do naší další práce. A pokud je tu někdo, kdo pomáhá památky zachraňovat, začleňovat do života lidí, je třeba takovou snahu ocenit. Vždy jsme přispívali koncem roku. PROPAMÁTKY ovšem pracují po celý rok. Sám vím, že ekonomicky řídit firmu se stálými zaměstnanci není jednoduché. Pravidelný příjem finančních prostředků vždy pomůže. Proto teď posíláme příspěvek každý měsíc.

Jiří Matoulek

Kdysi mne upoutal nějaký článek od Aleše Kozáka, už si nepamatuji, které památky se to týkalo. Ale bylo to takové spontánní. Původně to byla jednorázová podpora. Po nějaké době jsem se rozhodl PROPAMÁTKY podporovat pravidelně, to když jsem získal více informací o celém projektu a začal odebírat časopis. Líbí se mi koncept, vždy je nové číslo věnované určitému tématu a přitom skrz celé portfolio památek, od sakrálních po technické. Ty mne osobně velmi zajímají, líbí se mi staré továrny, technická zařízení a železniční budovy a mosty, vodárenské věže, větrníky nebo trafostanice.

Milan Palák

Internetový portál PROPAMÁTKY sleduji už několik roků, když jsem doma, čtu jej denně. Musím smeknout před vaší neumdlévající čínorodostí; a stejně tak si obdiv zaslouží všichni, kdo se věnují obnově zanedbaného památkového fondu. Rehabilitovat statky, zámky i drobné objekty v krajině bude trvat ještě převelice dlouho. Váš bohatý portál je pro všechny, kteří chtějí vrátit pamětihodnostem krásu, spolehlivým rádcem i inspirací.

Hana Tomková

Dlouhou dobu sleduji činnost redakce PROPAMÁTKY a jsem přesvědčena, že je velice užitečná nejen pro vlastníky historických objektů, ale i pro lidi, kteří se jejich opravami zabývají. Také vaše konference, kterých jsem se několikrát zúčastnila, jsou velmi inspirující a přínosné. Líbí se mi, že neinformujete pouze o stavebních obnovách památkových objektů, ale přinášíte řadu zajímavostí a inspirací pro jejich využívání.

**Jak jste na tom vy?
Pojďte společně s námi šířit inspiraci.
klub.propamatky.cz**

Pivo PROPAMÁTKY

Na zdraví! A na památky!

Už se vaří, už to voní.

Tři pivovary opět po roce v jednom speciálním balení

Sledujte klub.propamatky.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním
www.bochemitshop.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.
www.etna.cz

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.
www.g4d.cz

Restaurujeme uměleckořemeslná díla ze dřeva a kovu, včetně zlacení a polychromie.
www.bradna.eu

PROPAMÁTKY

Ročník 10, číslo 3, vychází 4x ročně

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

Šéfredaktorka: Jitka Skořepová

Redakce: Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička,

Aleš Kozák, Dagmar Koželuňová, Jan Štifter

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková,

Jindřiška Kukrálová, Zuzana Richterová

Grafická úprava: Jiří Pobřísl, Jan Štunc

Evidenční číslo: MK ČR E 20818

© Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

E-mail: redakce@propamatky.cz